

ВІДГУК

офіційного опонента **Алексєєнко Тетяни Федорівни**, доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника, завідувача лабораторії соціальної педагогіки Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України на дисертацію **Чечко Тетяни Миколаївни «Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах»**, представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Упровадження нової освітньої стратегії та її закріплення на законодавчому рівні, розвиток системи інклюзивної освіти, реформування інтернатних закладів, визнання пріоритетності сімейного виховання над інституційним, а також зростання в Україні кількості дітей з інвалідністю актуалізують завдання створення в закладах дошкільної освіти інклюзивних груп, підвищення кваліфікації педагогів, підтримки батьків у вихованні дітей з особливостями психофізичного розвитку та розроблення відповідного змістовно-методичного забезпечення. Такі завдання підсилюються тим, що вихователі, здебільшого, традиційно спрофільовані на роботу зі «звичайними» дітьми та їх батьками, а батьки даної категорії дітей, здебільшого, відчуваються безпорадними і некомпетентними у вихованні своєї дитини, вирізняються соціальною вразливістю і певною налаштованістю на батьківську самореалізацію у парадигмі патерналізму.

З урахуванням нової стратегії і завдань розвитку освіти, потреб сучасного українського суспільства тема дисертаційного дослідження **Чечко Тетяни Миколаївни** є не тільки актуальною та складною науковою проблемою, а й відповіддю на соціальні та освітні виклики, інноваційною постановкою проблеми та соціально-педагогічним підходом у її розв'язанні, який розкривається у соціально-педагогічній підтримці сім'ї дитини з особливостями психофізичного розвитку, в гуманізації освітнього простору. Отже – і соціально значущою.

На підставі вивчення дисертації та праць здобувача (14 публікацій, з яких 13 – одноосібні, 9 – у провідних фахових виданнях України і 2 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз), опублікованих за темою дослідження, можна стверджувати про успішність виконаного дослідження, обґрунтованість його теоретичних положень і висновків.

Логіка дисертаційної роботи забезпечується чітко розробленим та узгодженим науковим апаратом. Зміст логічно структурований у 3 розділи і дозволяє створити цілісне уявлення про теоретико-пошукову та експериментальну роботу дослідника у розкритті теми. В ньому диференційовано констатувальний, формувальний етапи експерименту та їх результати. Висновки співвідносяться із загальною метою і конкретними завданнями дослідження.

Характеризуючи новизну виконаного дослідження Т.М. Чечко слід зазначити, що в даній дисертації вперше у вітчизняному досвіді здійснено цілісний аналіз проблеми соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних закладах освіти; обґрунтовано змістово-методичне забезпечення та алгоритм його упровадження з урахуванням оцінки їхніх актуальних потреб як основних вихователів дитини (класифікованим у три групи: інформаційно-просвітницькі, соціально-правові, психолого-педагогічні), а також завдань виховання та розвитку дітей у дошкільному віці; з'ясовано особливості та основні тенденції в організації соціально-педагогічної підтримки батьків у дошкільних закладах освіти України; розкрито та систематизовано успішні зарубіжні практики в країнах Європейського союзу, Америки, Австралії та ближнього зарубіжжя, ідеї яких можуть бути імplementовані у вітчизняний досвід, зокрема щодо вдосконалення нормативної складової соціально-педагогічної підтримки, утворення та діяльності міждисциплінарних команд фахівців, а також розробки й упровадження технологій та інтерактивних методів соціально-педагогічної підтримки закладом дошкільної освіти батьків з метою полегшення адаптації дитини до умов освітнього середовища,

розвитку емоційної прихильності між дитиною і педагогом, налагодження з батьками ефективних комунікацій, командної роботи, залучення їх до формування дитячого навчального портфоліо, комплексного пакету сімейних послуг освітнього закладу, індивідуальних освітніх програм для дитини та різноспрямованих програм індивідуальної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку не тільки в закладі, а й у системі послуг різних служб і центрів.

Чіткість методології дослідження забезпечується опорою на сучасне законодавство та інші нормативні документи щодо розвитку інклюзивного освітнього простору, на базові положення соціально-педагогічної підтримки як наукової категорії і як професійного виду діяльності соціального педагога в освітньому середовищі, концептуальні ідеї кращих практик, а також її семантичний і педагогічний зміст. Наголошу, дисертантці вдалося уникнути підміни у розумінні педагогічної і соціально-педагогічної підтримки на понятійному рівні та в категоріальному аналізі, що, на жаль, ще досить часто простежується у наукових роботах. Безсумнівно, цьому сприяло доцільне визначення Т.М.Чечко теоретико-методологічної основи дослідження, опертя на дитиноцентричний, особистісно-орієнтований, інклюзивний методологічні підходи.

У визначенні стану соціально-педагогічної підтримки батьків у дошкільних закладах освіти Тетяною Миколаївною було обрано критерії (когнітивний, мотиваційний, практично-діяльнісний) та показники (С.105-106) щодо оцінки рівнів виховного потенціалу батьків (початковий, ситуативний, середній, оптимальний). Звичайно, щодо критеріїв можна дискутувати, але, з огляду на суттєві виховні труднощі і почасти психолого-педагогічну неготовність батьків до сімейного виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, ми підтримуємо дисертантку у такій логіці. На її підкріплення зазначимо, що в ній виявляється один із основних принципів загальної методології в організації дослідницької діяльності, а саме принципу об'єктивності, посередництвом якого у даному дослідженні забезпечується

співвіднесення теоретичних положень із реальною практикою сімейного виховання.

У контексті запропонованої методології вираженою сприймається методика констатувального та формувального етапів експерименту. Її повне представлення у 29 Додатках дисертації на 115 сторінках підтверджує достовірність проведеного експерименту. Достоїнством роботи є опис кожної із застосованих методик (особливо продуктивним визначається авторське глибинне інтерв'ю, авторські анкети, картка оцінки потреб батьків, тестові завдання та шкалування) та подане до них обґрунтування. Також достовірність експериментальної роботи на всіх етапах підтверджується детальним описом її процедури (р.р.2.1; 2.2; 3.1).

Педагогічний експеримент представлено не тільки його традиційними етапами (зокрема констатувальним, формувальним та контрольним), а й пілотним. Що не тільки обумовлено незначною кількістю дітей з особливостями психофізичного розвитку, які відвідують дошкільні заклади освіти, існуючою проблемою кадрового забезпечення соціальними педагогами цих установ, а й є свідченням відповідально-прискіпливого ставлення Тетяни Миколаївни до чистоти самого експерименту та його результатів.

У зв'язку з цим вважаємо доцільним, що експериментом було охоплено різні типи дошкільних установ, а саме: типові дошкільні заклади освіти, Центр розвитку дітей «Я+сім'я», комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу, дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) компенсуючого типу (що підтверджується довідками про упродовження). Така типологічна представленість експериментальних майданчиків, а також їх географія (охоплює м.Київ, Полтавську та Кіровоградську області), а також кількість охоплених експериментом батьків (247 осіб), зважаючи на специфічність цільової групи та її залученість до освітніх послуг, є достатньою для виражених висновків, які зроблено в дисертації за результатами експерименту.

У процесі вивчення стану та ефективності соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку Тетяною Миколаївною проведено значну дослідницьку роботу з вихователями, дітьми та їхніми батьками як щодо змісту, форм і методів соціально-педагогічної підтримки, так і до алгоритму їх упровадження.

Цінність методик формувального експерименту визначається, насамперед, тим, що в них повною мірою відображена специфіка соціально-педагогічного підходу у розв'язанні проблеми, яка виявляється в: 2) орієнтуванні батьків на партнерські взаємини з вихователями та адміністрацією дошкільного закладу освіти, який відвідує дитина; 3) створенні підтримуючого середовища не тільки у просвітницькій роботі педагога з батьками, а й у налагодженні спілкування та обміну досвідом батьків між собою; 4) організації роботи фахівців міждисциплінарної команди; 1) формуванні компетентності батьків щодо виховання дитини дошкільного віку з особливостями психофізичного розвитку та розвиток власної активності батьків, їх вмотивованості до підвищення батьківського виховного потенціалу шляхом критичного осмислення своїх знань і виховної діяльності.

Цьому сприяли: 1) розроблені План оцінки потреб батьків, комплексна програма соціально-педагогічної підтримки батьків (складається з: тематичних блоків – інформаційно-методичного, педагогічного, соціального, психологічного; 16-ти дібраних до них змістових модулів); 2) залучення батьків до таких форм і методів роботи, як консультування, участі у круглих столах, семінарах-практикумах, майстер-класах, дискусіях, ділових іграх, батьківських клубах, розробки перспективного планування та інших; 3) визначення функціонально-рольового репертуару соціального педагога у дошкільному закладі освіти (р.3.1.).

Результати проведеного дослідження опрацьовані за кожним із параметрів, на кожному з етапів експерименту та за критерієм t-Ст'юдента, який є найбільш відповідним до вибірки учасників експерименту, свідчать про чітку позитивну динаміку змін у виховному потенціалі батьків, що відбулися в процесі

експериментального дослідження і є переконливими. Наглядно це підтверджується даними 24 таблиць та у 26 рисунках. Отже, ефективність розробленого і реалізованого дисертанткою змістово-методичного забезпечення соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних закладах освіти можна вважати доведеною.

Таким чином поставлені в дисертації завдання знайшли своє відображення й розв'язання.

Результати дослідження ґрунтовно апробовані на науково-практичних конференціях і в наукових публікаціях.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням, які подані в тексті дисертації.

Разом з тим, підкреслюючи в цілому позитивні наукові здобутки дослідження, можна висловити деякі **зауваження і побажання**, а саме:

1. У теоретичному розділі дослідження, наряду з іншими методологічними підходами, бажано було б виокремити та розкрити середовищний підхід, який у тексті роботи простежується як наскрізний.
2. В обґрунтуванні проблеми дослідження доцільно було б більшою мірою розкрити етичний зміст соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку.
3. У запропонованій автором Програмі соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку переважають групові форми та методи роботи з батьками. Проте, зважаючи на реальну ситуацію щодо чисельності таких дітей в інклюзивних групах (почасти 1 дитина), варто було б спланувати з ними також індивідуальну роботу. (Необхідність розробки індивідуальних програм розвитку підсилюється Інструктивно-методичними рекомендаціями, викладеними в Листі МОНУ від 13.11.2018 р. «Щодо організації інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти).

4. Більшого розкриття потребує метод фокус-групи, який було примінено для оцінки ефективності експериментальної роботи.
5. У змісті роботи зустрічаються смислові повтори, технічні огріхи, стилістичні й граматичні помилки та деякі недоречності (наприклад: «класифікації компонентів соціально-педагогічної підтримки» (С.76) та ін.

Однак, висловлені зауваження і побажання не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження Т.М. Чечко.

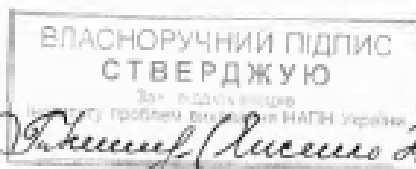
Цілісне осмислення дисертаційного дає підстави для висновку про його спрямованість на розв'язання чітко сформульованих суперечностей, що свідчить як про глибоку обізнаність дисертантки щодо стану проблеми, так і про її здатність до прогностичного мислення і практичної реалізації ідей.

На основі аналізу дисертації, автореферату та списку публікацій можна зробити висновок, що виконана робота є цілісним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке характеризується новизною, має теоретичне і практичне значення та повністю відповідає обраній спеціальності.

Дисертація «Соціально-педагогічна підтримка батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах» відповідає вимогам п.п. 9,11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – **Чечко Тетяна Миколаївна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач лабораторії соціальної педагогіки
Інституту проблем виховання НАПН України

Алексеевко Т.Ф.

Чечко Т.М. (Чечко Т.М.)

Алексеевко Т.Ф.